

Сорока Наталя. Акты вторичного права ЕС об авторском праве и смежных правах: становление, тенденции, перспективы. Стаття посвящена исследованию актов вторичного права ЕС об авторском праве и смежных правах, в частности директив Европейского Парламента и Совета в этой сфере, а также регламентов Совета относительно обеспечения защиты интеллектуальной собственности. Особое внимание уделяется анализу современных тенденций и перспектив развития законодательств ЕС об авторском праве. Отдельно исследуются вопросы кодификации авторского права ЕС, в частности различные подходы к разработке Европейского кодекса авторского права со стороны научных исследователей группы *Wittem Group* и Европейской Комиссии. Также анализируется возможность унификации нормативно-правовой базы путем принятия Регламента ЕС об авторском праве и смежных правах.

Ключевые слова: директива, регламент, авторское право и смежные права ЕС, кодификация, Европейский кодекс авторского права.

Soroka Nataliya. EU Secondary Legislation on Copyright and Related Rights: Status, Tendencies, Prospects. The present article deals with EU secondary legislation on copyright and related rights, particularly with Directives of the European Parliament and the Council in this field as well as of the Regulations of the Council concerning the intellectual property enforcement measures. Special attention is paid to the analysis of the modern tendencies and prospects of the development of EU legislation on copyright and related rights. The issues relating to the European copyright law codification are examined particularly different approaches to the European Copyright Code drafting by the copyright scholars united in the Wittem Group, on the one hand, and by the European Commission, on the other hand. Finally, the possibility of unification in the long run of EU copyright law by way of adopting a Regulation on copyright and related rights is also analyzed.

Key words: directive, regulation, EU copyright and related rights, codification, European Copyright Code.

Стаття надійшла до редколегії
02.09.2014 р.

УДК 339.7

Оксана Стрілка

Аналіз діяльності банківських офшорних зон

У статті розкрито діяльність банківських офшорних зон і їх наслідки. Описано реалізацію національної антиофшорної політики; проаналізовано питання правового регулювання сфери фінансів.

Ключові слова: офшорна зона, офшор, офшорний банк, антиофшорна політика.

Постанова наукової проблеми та її значення. Міжнародне оподаткування світових фінансових потоків передбачає врахування великої кількості податкових систем різних країн. Саме можливість укладення двосторонніх міждержавних угод сприяє, з одного боку, узгодженню принципів фіскальної політики, ураховуючи інтереси обох сторін. Однак, з іншого – це дає змогу бізнесовим структурам скористатися недосконалістю системи на світовому рівні, використовуючи прогалини в законодавстві, що є поштовхом для створення окремими державами на своїй території особливих умов для іноземних компаній та її використання для відмивання «брудних» грошей.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Різноманітні аспекти діяльності банківських офшорних зон, особливості їх функціонування висвітлено в роботах таких учених, як Г. Барбер, С. Боринець, О. Грищенко, М. Карлін, М. Кастельс, О. Київець, А. Клименко, Ю. Козак, М. Макаренко, О. Мозговий, А. Мокій, Т. Оболенська, Дж. Беккер, А. Рагман, В. Рокоча, В. Сліпа, М. Стефенс, О. Уільямсон, М. Уотсон, Б. Хейфец та ін.

Мета статті – проаналізувати діяльність банківських офшорних зон і наслідки їх діяльності для національних господарств.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Найбільш загальна тенденція розвитку світових фінансів, яка особливо яскраво проявилась останніми десятиліттями, – перетворення фінансової системи в самостійну інфраструктурну галузь, яка все

помітніше впливає на економічну ситуацію в кожній окремій країні й у світі загалом. Масштаби цієї галузі засвідчує той факт, що з десяти найбільших компаній світу половина належить до фінансового сектора [2, с. 3]. У цьому контексті офшорні фінансові центри починають відігравати з кожним роком усе більшу роль.

Міжнародні фінансові центри, де кредитні установи здійснюють операції переважно з нерезидентами й в іноземній для тої чи тої країни валюті, у сучасному трактуванні отримали назву «офшор». У науковій літературі є багато дефініцій для позначення місць, у яких здійснюють вигідну, з погляду представників ділового світу, фінансово-підприємницьку діяльність. У германомовних країнах їх називають податковими оазисами, у франкомовних – податковим раєм, в англійськомовних – податковою гаванню [3, с. 134].

Отже, офшорами називають основні «вузли», центри, через які проходять фінансові й інвестиційні потоки світової економіки. Розвиток кожної з офшорних юрисдикцій має свою історію, що зумовлює багато особливостей законодавства конкретної території. Крім того, конкуренція у сфері офшорного бізнесу, а також інші зовнішні та внутрішні фактори постійно викликають нові законодавчі новації в цій сфері. Головні законодавчі акти, що визначають особливості тієї чи тієї класичної офшорної юрисдикції, зазвичай, – закони про компанії. Важливу роль відіграє також банківське, страхове, трастове законодавство, яке забезпечує можливість надання повного комплексу офшорних послуг.

Для офшорних юрисдикцій здебільшого характерне дотримання таких умов, важливих для ведення бізнесу:

- офшорні компанії зазвичай не обмежені у своїй діяльності (ні за законом, ні за статутом), за винятком окремих видів діяльності, які потребують ліцензування урядом; до таких зазвичай належать банківська, страхова, юридична, аудиторська, трастова, адміністративна діяльність; робота в цих сферах без ліцензії суворо карається, зокрема тюремним ув'язненням;
- обмежена відповідальність (власники відповідають за зобов'язаннями компанії тільки в межах сплаченого статутного капіталу; для небанківських компаній зазвичай немає обмеження на мінімальний сплачений статутний капітал);
- у країні реєстрації компанія повинна мати зареєстровану (юридичну) адресу й агента, яким може бути особа, фізична або юридична, в обов'язки якої входять фактичне перебування за юридичною адресою компанії та здійснення зв'язку між державними органами країни реєстрації і компанією;
- компанія має право без обмежень відкривати рахунки в банках світу, причому якщо в країні реєстрації немає податків та обов'язкового аудиту, не потрібно повідомляти про відкриті рахунки владі; рахунки в країні реєстрації також допустимі;
- власників визначають за володінням акціями (іменними або на пред'явника); своєю чергою, вони обирають директорів, а ті вже приймають всі поточні рішення (відкриття рахунку в банку, взяття або надання позики тощо);
- директори призначають секретаря компанії, чий підпис завіряє протоколи всіх засідань і рішень ради директорів та зборів акціонерів;
- власниками можуть бути будь-які юридичні або фізичні особи [6].

У світі в сучасних умовах функціонує понад 30 міжнародних офшорних фінансових центрів, у яких реєструють офшорні банки, кількість яких перебільшує декілька тисяч одиниць. Вони поширені на всіх континентах, що забезпечує доступ різним банкам, компаніям і підприємствам, фізичним особам, транснаціональним компаніям до проведення банківських операцій в офшорних зонах [5].

За різними підрахунками та класифікаціями, у світі виділяють від 30 до 70 офшорних центрів. Щороку реєструють понад 200 тис. офшорних підприємств різних форм власності, а загальна їх кількість на сьогодні перевищує 2 млн. Це означає, що відбувається постійне збільшення кількості охочих економити на використанні офшорних схем і переваг [1].

Переваги офшорних банків цілком очевидні для ділових кіл у ринкових економіках. Тому банківські, страхові, трастові, торговельні, судноплавні, туристичні, інноваційні та промислові корпорації, а також заможні приватні особи давно й активно користуються послугами офшорних банків та самі створюють їх. Не випадково й підприємці з країн із високими податками, жорстким валютним контролем, неконвертованою національною валютою, інфляцією та конфіскаційними настроями влади й суспільства виявляють усе більшу увагу до великої кількості банківських офшорних операцій.

Згідно з останнім звітом Міжнародної дослідницької організації *Tax Justice Network (TJN)*, яка займається незалежними розслідуваннями у сфері ухилень від сплати податків, на банківських рахунках офшорних юрисдикцій перебуває від 21 до 32 трлн дол. США – і це без урахування таких нефінансових активів, як яхти, нерухому майно, численні предмети розкоші та твори мистецтва. Ці суми відповідають принаймні десятій частині всього обсягу світового багатства, яке оцінив швейцарський банк *Credit Suisse* в 231 трлн дол. США. Навіть мінімальна оцінка в 21 трлн дол. США еквівалентна сумарному валовому внутрішньому продукту (ВВП) США і Японії. Судячи з усього, в оцінки грошових коштів в офшорах включають лише суми, які надходять на банківські рахунки капіталів, але при цьому не враховують доходи, які отримують власники офшорних рахунків у вигляді процентів або інших доходів [7].

У розміщенні коштів в офшорних юрисдикціях фізичним особам надають сприяння та посередницькі послуги банки, інші фінансові посередники та консультанти. Переміщувати тіньові гроші по світу фінансовій еліті допомагають офіційні структури, тисячі професійних помічників зі сфери приватного банківського обслуговування, юридичних, бухгалтерських та інвестиційних послуг. Для надання подібного роду «делікатних» послуг багато великих банків ще наприкінці минулого століття створили підрозділи, що отримали назву *private banking*. Найбільшими банками в секторі послуг *private banking* називають швейцарські *UBS*, *Credit Suisse* й американський *Goldman Sachs*. Напевно, сьогодні не можна знайти жодного транснаціонального банку, який би не працював з офшорними клієнтами або не забезпечував би своїх клієнтів офшорними послугами. На офшори, за деякими оцінками, припадає 14–17 % транскордонних фінансових активів та зобов'язань банків світу.

У доповіді *TJN* виділяється п'ятдесят провідних світових банків, які займаються офшорним бізнесом. За участю топ-50 банків в офшорах, за оцінками *TJN*, розміщено близько 12 трлн дол. США, тобто приблизно половину всіх офшорних грошових коштів.

За рахунок фінансової діяльності офшорні юрисдикції стоять поряд із розвиненими країнами за рівнем ВВП, при цьому майже нічого не виробляючи в реальному секторі економіки [8].

Зазначимо: посилення офшорного характеру світової економіки створює серйозні економічні та соціальні проблеми для багатьох країн світу й для всього людства. У роботі [4] визначено такі основні проблеми, які спричиняють таку ситуацію:

- низький рівень оподаткування в офшорних зонах підривають фіскальну базу країн, резиденти яких користуються послугами офшорів. Згідно з найбільш консервативними оцінками, бюджети всіх країн світу позбавляються щороку не менше 3 трлн дол. США, які приховують в офшорах;
- учинення анонімних операцій – передумови для відмивання нелегальної прибутку й фінансування світового тероризму через офшори, які сприяють зростанню організованої економічної злочинності, особливо транскордонної;
- унаслідок слабого регулювання фінансових операцій в офшорах підвищується ризик неконтрольованих потоків т. зв. «гарячих грошей», що дестабілізує глобальну фінансову систему.

У сучасних умовах для приховання відмивання грошей знеособлення власника активів використовують не один офшор, а ланцюжок офшорів, у числі яких є обов'язково територія, де реєструють компанії з номінальними директорами та власниками, а реальні власники не фігурують у жодному з документів. Такі схеми, наприклад, використовують корумповані чиновники, лідери організованих злочинних угруповань. Саме використання таких схем дає змогу їм приховувати або ж відмивати нелегальні отримані гроші, а великому бізнесу приховувати свої реальні доходи та економити на податках.

Засновниками офшорних банків виступають передовсім провідні банки та транснаціональні корпорації, які у своєму глобальному бізнесі використовують пільги й переваги офшорних банківських операцій для своєї вигоди. Конгломерати дрібних і середніх фірм, що організаційно пов'язані, також проводять активну роботу в створенні офшорних банків для обслуговування своїх міжфірмових розрахунків. І нарешті, окремі заможні фізичні особи з певних причин, не довіряючи кошти в трастове управління стороннім особам, убачають сенс у створенні особистого або сімейного офшорного банку.

Клієнтами таких банків виступають банки, транснаціональні корпорації, середні й дрібні фірми та фізичні особи, що усвідомили доцільність використання офшорних банківських послуг. Серед

клієнтів є, звичайно, і численні офшорні фірми інших, крім банківської, спеціалізацій. Різні групи цієї клієнтури отримують свої вигоди від використання послуг офшорних банків.

Офшорний банкінг, маючи значну перевагу над офшорними юрисдикціями, приваблює найбільші компанії та багатих фізичних осіб задля використання їхніх конкурентних переваг. Користувачі офшору можуть потрапити до описаних вище негативних ситуацій, але ці фактори не зменшують кількості охочих працювати з офшорними центрами. На нашу думку, в найближчому майбутньому тиск розвинених країн повинен зменшити потоки фінансів в офшори та зменшити тінізацію світової економіки.

Національну антиофшорну політику переважно реалізують на міждержавному рівні в таких міжнародних організаціях, як ОЕСД, ЄС, ФФБ, ФАТФ, ООН та ін. Пріоритетні для політики міжнародних організацій сьогодні два напрями: усунення умов для існування недобросовісної податкової конкуренції; об'єднання міжнародних зусиль для боротьби з відмиванням злочинних доходів і фінансуванням тероризму.

Для того, щоб розв'язати проблему викрадених активів і запобігти її повторенню в майбутньому, міжнародне співтовариство передбачає здійснення спільних дій розвинених і країн, що розвиваються. У цьому процесі країнам, що розвиваються, потрібно підвищити ефективність управління та підзвітності, а розвиненим країнам – припинити надавати притулок тим, хто намагається захопити викрадені кошти. Серед пропонованих заходів, що безпосередньо належать до офшорів, називають забезпечення виконання фінансовими центрами вимог законодавства щодо боротьби з відмиванням грошей, що дасть змогу виявляти і припиняти факти відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, підвищити ефективність служб фінансової розвідки по всьому світу й організувати більш плідну співпрацю між ними.

Сьогодні використання офшорних зон стало невід'ємним елементом світової економічної системи та однією із головних причин досить успішного функціонування банківських систем. Варто зазначити, що за сучасного рівня інтернаціоналізації соціально-економічних процесів майже всі багатства трансформаційного світового ринку мають тенденцію перетікати (законним і незаконним шляхом) у багаті країни, незалежно від того, де вони були створені і до чого належать – матеріальних ресурсів чи духовних цінностей, що набрали форму матеріальних ресурсів. Крім того, у сучасних умовах, офшорні зони набули негативного статусу місць, де відмивають і легалізують «брудні» гроші.

Питання протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, нагальне для України. Його розв'язання сприятиме подальшому розвитку національної економіки, у тому числі її кредитно-фінансової системи, утвердженню демократичних засад діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Для боротьби із цим явищем в Україні запровадили фінансовий моніторинг та обмеження в готівкових розрахунках для посиленого контролю за походженням і використанням коштів. Дослідження та впровадження закордонних методів боротьби з легалізацією дають широку аналітичну базу і для розроблення норм антилегалізаційного законодавства, і для реалізації практичних заходів протидії відмиванню грошей в Україні.

Питання правового регулювання сфери фінансів і сьогодні актуальне й потребує значної уваги для зниження рівня ухилення від оподаткування та вчинення злочинних діянь у фінансовій сфері та економіці країни загалом, адже з кожним роком з'являються нові схеми та способи оптимізації податків і відмивання брудних грошей.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що функціонування світових банківських офшорних центрів потребує подальшого опрацювання, оскільки масштаби їх діяльності досить значні. Потрібна активізація світового співтовариства щодо регулювання фінансових потоків до цих країн задля забезпечення протидії відмиванню «брудних» грошей та приховування від оподаткування, а саме: створення моніторингових механізмів контролю над переміщенням коштів; зменшення рівня анонімності офшорних компаній та банків; налагодження обміну інформації щодо резидентів інших країн, які реєструють свої структури в офшорних зонах; визнання юрисдикцій з офшорними ознаками національними законодавствами та оподаткування фінансових потоків, що здійснюються з цих територій; збільшення контролю на операції між банками та зменшення банківської таємниці; уніфікація фінансового законодавства на світовому рівні, що дасть змогу зрівелювати переваги офшорів.

Звичайно ж, усі ці кроки є тільки теоретично застосовними, оскільки на практиці офшорні центри мають багато переваг під час функціонування іноземних компаній і банків на їх території. Багато із цих офшорних юрисдикцій майже нічого не виробляє у реальному секторі економіки й функціонує тільки завдяки наданню фінансових послуг або ж вагомо залежать від них. Тому означені вище заходи не можуть знайти підтримки в цих країні і підлеглих територій.

Під тиском світової спільноти сьогодні відбувся невеликий поступ у цьому питанні. Проблему офшорних центрів піднімає багато державних діячів різних країн, що дало змогу почати діалог щодо зменшення анонімності офшорного бізнесу та вдосконалення системи обміну фінансовою інформацією між країнами.

Джерела та література

1. Бугаєнко А. В. Офшорні юрисдикції як ідеальне середовище для легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом / А. В. Бугаєнко // Фондовый рынок. – 2011. – № 5. – С. 18–21.
2. Карлін М. І. Фінансові системи країн Америки : навч. посіб. – К. : Богдан, 2010. – 483 с.
3. Козак Ю. Г. Міжнародне оподаткування : навч. посіб. / Ю. Г. Козак, В. М. Сліпа, С. А. Матвеев та ін. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 550 с.
4. Москаленко Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи розв'язання / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117–121.
5. Чернявский С. П. Международный офшорный бизнес и банки : монография / С. П. Чернявский. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 144 с.
6. Шутова О. С. Правова природа офшорних зон [Електронний ресурс] / О. С. Шутова. – Режим доступу : http://www.kul-lib.narod.ru/bibl.files/index-2012_2/143.pdf
7. Dev Car. Global Financial Integrity [Electronic recourse] / Car Dev, Cartwright Devon. – Access mode : <http://www/gfintegrity.org/storage/grif/economist>
8. The World Factbook by CIA [Electronic recourse]. – Access mode : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>

Стрилка Оксана. Анализ деятельности банковских офшорных зон. В статье раскрыты основные черты банковских офшорных зон и последствия их деятельности в мировой экономике. Осуществлены исследования понятия та условий функционирования офшорных зон, преимуществ деятельности офшорных банков. Определены проблемы стран мира, которые связаны с усилением тенденций офшорного характера. Охарактеризованы национальная антиофшорная политика и вопросы юридического регулирования сферы финансов.

Ключевые слова: офшорная зона, офшор, офшорный банк, антиофшорная политика.

Strilka Oksana. Analysis of Activity of Bank Offshore Areas. The main features of banking offshore zone and the impact of their activities in the global economy are opened in this article. Also you can see the exploring of the modalities of offshore zones, the benefits of offshore banks. Problems of the world that are associated with increased trends offshore character are identified here. The national unoffshore politic and questions of legal regulation of finance are described in this article.

Key words: offshore area, offshor, offshore bank, antioffshore policy.

Стаття надійшла до редколегії
02.09.2014 р.